

Примена образовних стандарда у свакодневном наставном раду

Стандарди постигнућа ученика – образовни стандарди за крај обавезног образовања значајна су новина у нашем образовном систему. Објављивањем у *Просветном гласнику Републике Србије* 5. јула 2010. постали су обавезујући за примену. Стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања објављени су у *Правилнику о образовним стандардима за крај првог циклуса обавезног образовања за предмете српски језик, математика и природа и друштво* 7. јуна 2011. у *Просветном гласнику РС*, бр. 5, чиме су и ови стандарди постали обавезни за примену. Да би се обезбедило да стандарди испуне своју намену, а то је унапређивање квалитета образовања, потребно је директорима, стручним сарадницима и наставницима пружити подршку за укључивање стандарда у свакодневни наставни рад. Следи неколико питања која могу послужити као водич за примену образовних стандарда у свакодневној настави.

1. Шта је сврха стандарда и како они користе наставнику?

Стандард је узор, образац, мерило за поређење у процењивању успешности извођења или вредновању квалитета. Образовни стандарди представљају суштинска знања и вештине која ученици треба да поседују на крају одређеног циклуса образовања.

Стандарди треба да обезбеде да сви ученици добију иста или слична знања и једнаке шансе свих да добију квалитетно знање, као и већу праведност у смислу да пружају могућност да сви буду вредновани на исти начин тј. помоћу исте мере. На нивоу школе они говоре наставнику шта треба да се деси тј. који исход учења треба ученик да оствари на крају једног циклуса.

2. Какву подршку су добили наставници у примени образовних стандарда у свакодневном раду?

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања је у периоду од марта до маја 2011. године реализовао 111 обука наставника старијих разреда основне школе, директора и стручних сарадника за примену образовних стандарда за крај обавезног образовања. Обуке су одржане у основним школама у 69 места на територији целе Републике Србије. Обуке је похађало 11.350 учесника – стручних сарадника, директора, наставника српског језика, математике, историје, географије, физике, биологије, хемије, ликовне и музичке културе и

физичког васпитања, наставници албанског, бугарског, мађарског, румунског, русинског, словачког и хрватског језика.

Још један вид подршке школама у примени образовних стандарда пружен је школама кроз сарадњу Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и школских управа Министарства просвете и науке.

Саветници Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и просветни саветници из Школске управе Београд припремили су усаглашену информацију о коришћењу образовних стандарда за школе. Током јула 2011. године одржали су састанке са директорима и стручним сарадницима из београдских школа на којима су презентовали информације о укључивању образовних стандарда у свакодневни образовни рад.

Током августа 2011. године одржан је састанак са истом темом са просветним саветницима из осталих школских управа који су током септембра презентовали ове информације директорима и стручним сарадницима свих основних школа на територији њихове школске управе, како би обезбедили усаглашену примену образовних стандарда у свим школама у Републици Србији.

3. Каква подршка је планирана за наставнике разредне наставе?

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања ће и учитељима пружити подршку у примени образовних стандарда у свакодневном раду. Завод припрема обуку за учитеље којом ће бити обухваћене све основне школе у Србији, а реализација ће бити 2012. године. Учитељима ће потом на сајту Завода бити доступан материјал у виду приручника, текстова, примера задатака, видео-снимака и сл. који може да им помогне у примени образовних стандарда у свакодневном раду.

4. Како наставници могу да користе стандарде у свакодневном раду?

Како су стандарди „мера“ резултата процеса учења и наставе, они служе наставнику да са њима упореди постигнуће сваког ученика. С друге стране, они такође показују наставнику шта и како треба да ради са ученицима да би они постигли резултате учења описане у стандардима. Када наставник приликом планирања рада прочита шта је то што сви ученици треба да знају, могу и умеју када заврше школу или један разред он у складу с тим бира садржаје из програма којима ће посветити више времена и које ће ученици више увежбавати. Такође, прецизан опис онога што ученици треба да постигну помоћи ће наставницима да изаберу одговарајуће облике рада, методе и средства које ће користити у настави како би омогућили ученицима да достигну стандарде.

5. Како наставници могу да користе стандарде приликом годишњег планирања и како то да бележе?

Приликом годишњег планирања наставног рада неопходно је извршити анализу стандарда на чијем достизању се може радити у одређеном разреду. При томе не треба губити из вида да су они дефинисани за крај једног образовног циклуса, и да иако се код неких стандарда јасно препознаје да „припадају“ једном разреду тј. да је на њиховом достизању најповољније радити у неком одређеном разреду, неопходно је да се њима руководимо током трајања целог циклуса тј. да им се повремено „враћамо“ у раду и у оним разредима у којима није видљива веза између тих стандарда и наставног програма. Ради лакшег рада пожељно је обележити у годишњем и месечном плану рада наставника стандард или више њих на које се односе одређени делови наставног програма тј. одређене теме или чак и наставне јединице.

Бележење стандарда у овим плановима није једнообразно, сваки наставник ће везу стандарда и програма у годишњим и месечним плановима обележити на начин који је најпримеренији природи одређеног наставног предмета. Стандарди су управо и означени одговарајућим словима и бројевима да би њихово коришћење, па и бележење, било лакше.

У оквиру годишњег планирања на листи стандарда могу се обележити стандарди чијем ће остваривању посветити посебну пажњу у одређеном разреду; наставник може да дода одређене напомене у вези са остваривањем ових стандарда. Може се писати и шифра стандарда ако постоји директна веза са неком темом или облашћу у поједином предмету. Ако се неки стандарди односе на више тема/области у неком предмету, може се уопштити ова веза и бележити на једном месту. У годишњем плану рада наставници могу и на неки други начин да опишу или представе стандарде које ће посебно остваривати у одређеном разреду. У месечном плану, у зависности од специфичности сваког предмета, наставници бележе стандарде којима ће се највише бавити у том месецу.

6. Која питања наставник треба да постави себи да би на најбољи начин укључио стандарде у свакодневни рад?

Важнија питања од начина бележења стандарда у плановима су питања које сваки наставник треба себи да постави:

Ако је стандардом описано шта моји ученици треба да знају, умеју и могу на крају одређеног периода учења, шта је то што ја треба да урадим како бих им то омогућио?

Коју везу између циљева, задатака и садржаја програма уочавам?

Које наставне активности (наставника и ученика), облике и методе рада треба да применим, какве захтеве да поставим ученицима да би они остварили постигнућа описана у стандардима?

Колико времена треба да посветим појединим деловима наставног програма и када треба да се бавим појединим деловима наставног програма како бих био сигуран да ће ученици оставарити жељена постигнућа?

Имајући на уму чињеницу да један стандард могу да повежем са различитим садржајима, које све програмске садржаје могу да повежем са одређеним стандардима, чак и у различитим разредима?

Које садржаје могу да повежем са већим бројем различитих стандарда и обрнуто?

Који су то стандарди који се „провлаче“ кроз све разреде и којима треба да посветим пажњу сваке године?

Како да направим најоптималнији распоред рада у току године узимајући у обзир стандарде које ученици треба да достигну на крају школовања?

Одговори на ова питања омогући ће наставницима да квалитетно испланирају свој рад и у складу с тим пронађу најадекватнији начин да укључе стандарде у своје годишње и месечне планове и дневне припреме.

7. На који начин треба укључити стандарде у школски програм?

У Закону о основама система образовања и васпитања у члану 76. у тачки 4 дефинише се да школски програм, између осталог, садржи „... **начин остваривања** принципа и циљева образовања и **стандарда постигнућа**, начин и поступак остваривања прописаних наставних планова и програма...“

С обзиром на то да се школски програм доноси на период од четири године, а увођење образовних стандарда у праксу је значајна новина у раду школе, препорука је да се у анексу школског програма опише начин остваривања стандарда постигнућа на нивоу школе, а за сваки предмет посебно у годишњим и месечним плановима рада наставника. Садржај анекса тј. описа начина остваривања стандарда може бити различит. Ту може бити описана веза стандарда и програма по разредима (како да се организује анализа стандарда и програма, уочавање сличности и разлика, намера да се планира на основу уочених сличности и разлика и очекиваних резултата у одређеном разреду). Могу се описати и промене које увођење стандарда доноси у односу на методе, облике рада, средства, услове, временску динамику, сарадњу у већима, припрема и коришћење иницијалног теста заснованог на стандардима, анализа резултата завршног испита на нивоу школе и сл.

8. Како наставници треба да користе стандарде у праћењу и вредновању постигнућа

ученика?

Образовни стандарди су „алат“ који, пре свега, треба да помогне наставницима у праћењу и вредновању успеха ученика, а потом и да пружи податке постигнућима ученика на системском нивоу.

Као што су стандарди смерница наставницима за планирање наставе, тако су и смерница за оцењивање ученика. **Не постоји директна веза између одређеног нивоа описа стандарда и одређене оцене.** Школско оцењивање је веома комплексан процес јер укључује и оцењивање других аспеката рада, контекста у коме се врши оцењивање, мотивацију и лични развој ученика и не може и не сме да се сведе само на процену достигнутих стандарда.

Нивои описани у стандардима служе наставнику као оријентир ка квалитету постигнућа које треба да остваре *сви ученици*, а које само неки. Стандарди помажу да се индивидуализује наставни рад, бар на три нивоа, а то значи да се садржаји и захтеви прилагоде ученицима. При томе је важно водити рачуна да се не ограничи могући напредак сваког ученика тако што ћемо му постављати захтеве само са једног нивоа, већ, напротив, мотивишући га да достигне напредни ниво. Нивои су корисни наставнику да добро одмери захтеве за проверу постигнућа ученика јер га подсећају на то која су суштинска, најбитнија знања, умења и вештине ученика и омогућавају му да постави захтеве тако да сваки ученик може да оствари успех.

9. Где се могу добити додатне информације о образовним стандардима?

Како би се школама обезбедила континуирана подршка у примени образовних стандарда, на сајту Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања (www.ceo.edu.rs), поред материјала који се могу преузети, постоји и посебан **портал за наставнике**.

Такође, саветници Завода и просветни саветници у школским управама спремни су за пружање додатне подршке наставницима, директорима и стручним сарадницима одговарајући на евентуална питања, дилеме или недоумице које имају о примени образовних стандарда у свакодневном раду, како би обезбедили да стандарди остваре једну од својих основних намена – унапређење квалитета рада у свакој учионици.

спец. Јелена Најдановић Томић

руководилац Центра за стандарде

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

